

Rytmus - od klienta k občanovi, z.ú.

Rozhodování s podporou

Metodika pro podporující osoby

RYTMUS

Rozhodování s podporou
Metodika pro podporující osoby

Vydáno v roce 2024.

Texty: Tereza Bártová, Jan Strnad

© Rytmus - od klienta k občanovi, z.ú.

www.rytmus.org

1 O příručce.....	4
2 Vysvětlení základních důležitých pojmů.....	4
2.1 Právní osobnost.....	4
2.2 Právní jednání.....	4
2.3 Svěprávnost.....	5
2.4 Duševní porucha.....	5
2.5 Rozhodování.....	5
2.6 Rozhodování s podporou.....	5
2.7 Neformální přirozená podpora.....	5
2.8 Formální podpora.....	5
3 Právo na plnou svěprávnost a podporu při rozhodování.....	6
3.1 Co to je rozhodování s podporou a jaké má podoby?.....	6
3.2 Rozhodování s podporou a právní jednání.....	7
3.3 Jak na podporu při rozhodování?.....	7
4 Základní principy poskytování podpory při rozhodování.....	9
4.1 Přiměřený rozsah podpory.....	9
4.2 Vybázení podpory a svobody (přiměřenost rizika).....	10
4.3 Bezpečnost a konflikty zájmů.....	11
4.4 Podpora, ne manipulace.....	13
4.5 Dobrovolnost podpory.....	13
4.6 Individualizovaná podpora a dostatek informací.....	14
4.7 Dostatek času a vhodné prostředí.....	15
4.8 Náhradní rozhodování na základě nejlepšího možného porozumění.....	15
4.9 Vedení záznamů.....	16
5 Tři stupně samostatnosti při rozhodování.....	17
5.1 Vlastní samostatné rozhodování.....	17
5.2 Vlastní rozhodování s podporou.....	17
5.3 Rozhodování na základě nejlepšího možného porozumění vůli a přáním člověka.....	18
6. Hlavní formy podpory při rozhodování a právním jednání.....	19
6.1 Pomoc s porozuměním a vyjadřováním.....	19
6.2 Osobní asistence člověku při naplňování rozhodnutí.....	22
6.3 Budování a posilování vztahů kolem člověka.....	22
6.4 Plánování vlastní budoucnosti.....	23
6.5 Vytváření plánu podpory při rozhodování.....	24
7 Právní formy podpory.....	26
7.1 Neplatnost právního jednání aneb proč se vlastně omezuje.....	27
7.2 Předběžné prohlášení.....	29
7.3 Dříve vyslovené přání.....	29
7.4 Podpůrcovství na základě smlouvy o nápomoci.....	30
7.5 Zastoupení členem domácnosti.....	30
7.6 Opatrovnictví (bez omezení i s omezenou svěprávností).....	31
7.7 Opatrovnická rada.....	32
7.8 Podporování na základě speciálních plných mocí.....	34

1 O příručce

Po více než deseti letech účinnosti nového občanského zákoníku se kromě omezování svéprávnosti pozvolna rozšiřuje i využívání alternativních opatření. Tyto alternativy jsou založeny na vhodné podpoře daného člověka. Jak přesně by ale taková podpora měla vypadat, je těžké říct a zákon to ani nepopisuje.

Tato příručka se proto snaží přiblížit jak na podporu při rozhodování, jaké jsou její hlavní formy a na co se při jejím poskytování člověku s mentálním postižením zaměřit.

Příručka je určena každému, kdo podporu při svém rozhodování využívá nebo napomáhá při rozhodování člověku s postižením. Tedy především jejich blízkým, opatrovníkům a poskytovatelům sociálních služeb.

A proč je vlastně rozhodování s podporou u lidí s mentálním postižením tak důležité? Především chrání a rozvíjí jejich autonomii a důstojnost a pomáhá jim se lépe začlenit do komunit, kde žijí. Důležité je i to, že lidé jsou spíše spokojeni s výsledným rozhodnutím, pokud měli v procesu rozhodování možnost vyjádřit své přání a názory, naplňovat je, přibližovat se jim a pracovat s nimi.

2 Vysvětlení základních důležitých pojmů

Než se pustíme do povídání o podpoře, je potřeba si vyjasnit několik pojmů, se kterými se budeme v dalším textu potkávat.

2.1 Právní osobnost

Právní osobnost je způsobilost mít práva a povinnosti. Začíná u každého člověka narozením a končí smrtí. Neodvídá se od jeho schopností, rozumu či vůle.

Řada práv a povinností totiž člověku vzniká bez ohledu na jeho vůli a aktivitu. Například ze zákona, ze soudních a úředních rozhodnutí.

O řadě jednotlivých oprávnění a povinností v běžném životě ale rozhodujeme sami - svým právním jednáním.

2.2 Právní jednání

Právním jednáním nabýváme práva a zavazujeme se k povinnostem. Právním jednáním je například uzavření smlouvy.

2.3 Svěprávnost

Způsobilost právně jednat (nabývat svým právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem) nazýváme Svěprávnost. Získáváme ji postupně, jak roste naše schopnost se rozhodovat. Plné svěprávnosti nabýváme zletilostí (18 let).

Pokud je tato schopnost narušena duševní poruchou, najdeme v právu několik nástrojů, které mají pomoci situaci vyřešit.

Tradičně to bylo omezení svěprávnosti, dnes už máme i jiná, mírnější opatření. Svěprávnost člověka může soud omezit jen pokud méně omezující opatření nepostačí. Jednotlivé nástroje si popíšeme v kapitole 7.

2.4 Duševní porucha

Duševní porucha je právní pojem, který zahrnuje různé stavy, které ovlivňují naše rozhodování, rozum nebo vůli. Patří sem zejména mentální postižení, duševní onemocnění či demence.

2.5 Rozhodování

Každé právní jednání je výsledkem rozhodování. Rozhodování je vlastně proces utváření vůle, která se následně projeví konkrétním jednáním. Pokud má jednání vést ke vzniku nebo změně práv a povinností, jde o právní jednání.

2.6 Rozhodování s podporou

Podpora je široký pojem zahrnující jak neformální, tak i formální pomoc nejrůznějšího typu i rozsahu.

2.7 Neformální přirozená podpora

Neformální přirozenou podporu při rozhodování využívá většina lidí. Když promýšlíme rozhodnutí, od banálních až po nejzávažnější, hovoříme o nich často s lidmi v našem okolí.

2.8 Formální podpora

Formální podporou je myšleno podporování člověka při rozhodování a právním jednání na základě některého se zákonem upravených institutů. Tím je opatrovnictví, zastoupení členem domácnosti a smlouva o nápomoci (kap. 7).

3 Právo na plnou svéprávnost a podporu při rozhodování

V [Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením](#) (dále jen Úmluva) se Česká republika mimo jiné zavázala respektovat právní osobnost i svéprávnost lidí se zdravotním postižením. To znamená, že by svéprávnost neměla být omezována z důvodu zdravotního postižení.

Byť je v České republice stále možné soudem omezit člověku svéprávnost, mělo by se k tomu přistupovat pouze v situaci, kdy nelze využít žádné z mírnějších opatření (více v kapitole 7). Dříve měli rodiče jen možnost nechat své dítě zbavit svéprávnosti, dnes se jím otevírá celá škála nástrojů, které jim umožňují pro své dítě vybrat takový nástroj, který mu zajistí bezpečnost a podporu při právním jednání.

„Jsem ráda, že jsme spolu s naší dcerou zvolily smlouvu o nápomoci. Za dceru tak nerozhodujeme sami, ale podporujeme ji a vytváříme tak prostor pro to, aby si mohla stále zlepšovat své dovednosti.“

Mirka, matka Kláry

3.1 Co to je rozhodování s podporou a jaké má podoby?

Rozhodování s podporou představuje takové rozhodování, kdy se člověk rozhodne osobně, ale předtím využije specifickou pomoc někoho jiného, komu důvěřuje. Taková podpora by měla respektovat jeho vůli a preference a neměla by se stát náhradním rozhodováním. Náhradní rozhodování znamená, že rozhodujeme o druhém člověku bez jeho zapojení.

Podpora je široký pojem zahrnující jak **neformální**, tak i **formální** pomoc nejrůznějšího typu i rozsahu.

O podporu při rozhodování poskytovanou neformálním způsobem jde v případech, kdy se člověk s postižením rozhoduje nebo jedná na základě rad svých blízkých a přátel.

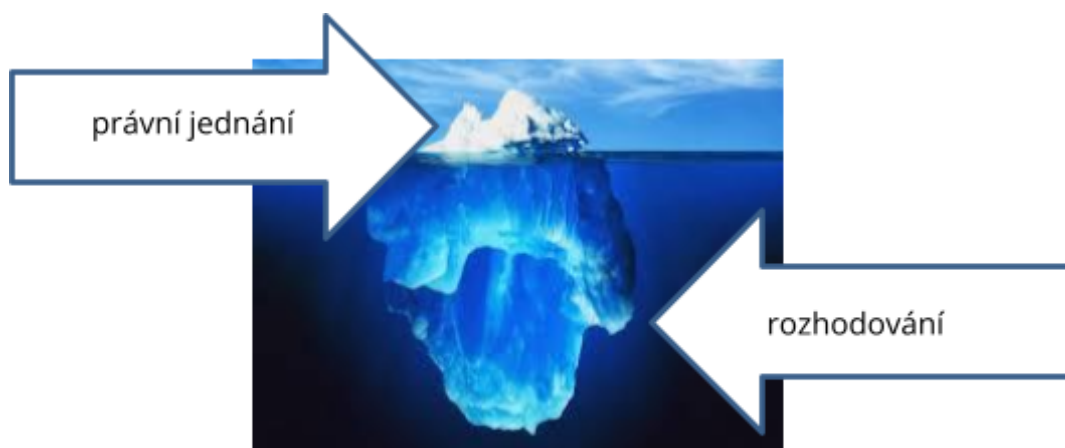
Formální podporou je myšlena podpora na základě některého se zákonem upravených nástrojů - opatrovnictví, zastoupení členem domácnosti a smlouvy o nápomoci. Jedná se o právně zakotvený proces rozhodování, při zachování práva člověka s postižením uplatnit svůj názor. Podporující osoba tak vystupuje v roli

opatrovníka, podpůrce nebo zástupce člena domácnosti. Právním upravené nástroje navíc současně zajišťují podporujícímu právní uznání a možnost toto postavení prokázat.

Účelem rozhodování s podporou je zajistit, aby v rozhodnutích, které se člověka týkají, byly jeho vůle a preference vždy zohledněny a respektovány.

3.2 Rozhodování s podporou a právní jednání

Právní jednání je vždy projevem vůle. Vůle a její projev nevznikají ve vakuu – právní jednání je výsledkem rozhodování. Vztah obou prvků – rozhodování a právního jednání lze přirovnat k ledovci. To, čemu lidé obvykle věnují pozornost, mluvíme-li o svéprávnosti, je samotné právní jednání – např. podepsání smlouvy. To ale tvoří jen špičku ledovce vyčnívající nad vodou jen proto, že je podpírána masou ponořeného ledu představujícího proces rozhodování. Dobré právní jednání může nastat pouze v případě, že mu předcházelo dobré rozhodnutí, tedy takové, které zachovává přání a vůli člověka.

3.3 Jak na podporu při rozhodování?

V této části se zabýváme podporou při rozhodování obecně, ať už je poskytována na základě některého z právních nástrojů nebo neformálním způsobem.

Každý z nás někdy využívá pomoc s rozhodováním. Někdy potřebujeme pomoci více a někdy méně. Člověku s mentálním postižením je potřeba zajistit podporu tak, aby rozhodnutí a pak i právní jednání vždy vycházely z jeho vůle a priorit. Jde tedy o dvě fáze procesu, které mohou probíhat společně nebo zvlášť: podpora při rozhodování a podpora při právním jednání.

Velmi často může člověk potřebovat podporu při rozhodování, které ani nevyústí v právní jednání. Takových rozhodování je většina.

Pomocí při rozhodování může být například i pomoc při naplánování týdenního jídelníčku.

Člověk může potřebovat podporu také jen při rozhodování, zatímco právní jednání poté zvládne sám.

Pomocí při rozhodování, které vede k právnímu jednání je například předložení všech potřebných informací pro výběr vhodného bydlení a následné převedení textu nájemní smlouvy do snadného čtení tak, aby mu člověk s postižením plně porozuměl.

Nebo naopak, může potřebovat jen pomoc s právním jednáním na základě rozhodnutí, které učinil sám.

Pomocí při právním jednání je například doprovod do banky, kde si člověk přeje založit peněžní účet a pomoc v komunikaci s pracovníkem banky.

4 Základní principy poskytování podpory při rozhodování

Ať už poskytujeme podporu v rozhodování formálně nebo neformálně, měli bychom se držet následujících principů.

Tyto principy lze využít nejen při poskytování podpory při rozhodování, ale i podpory v jiných oblastech (např. [podpory v samostatném bydlení](#)). Může se to zdát někdy složitější, ale tyto principy rozvíjejí samostatnost a rozhodovací kompetence člověka a my se tak nemusíme bát, co s ním bude, až tady nebudeme.

- **Přiměřený rozsah podpory**
- **Vyvážení podpory a svobody**
- **Bezpečnost a konflikty zájmů**
- **Podpora, ne manipulace**
- **Dobrovolnost podpory**
- **Individualizovaná podpora a dostatek informací**
- **Dostatek času a vhodné prostředí**
- **Náhradní rozhodování na základě nejlepšího možného porozumění**
- **Vedení záznamů**

4.1 Přiměřený rozsah podpory

Aby podpora plnila svou roli a neprohlubovala závislost člověka na jejím využívání, měla by být svým rozsahem přiměřená. Je důležité respektovat vůli člověka v oblastech, ve který je schopen samostatného rozhodnutí a podporu v nich si "schovat" jen pro případ potíží nebo změny situace.

Martina si běžně zvládá vymýšlet jídelníček na týden dopředu a nakupovat si podle toho potraviny. Nepotřebuje tak, aby ji s tím nikdo další pomáhal. Když ji ale lékař po nemoci předepsal dietu, stal se výběr složitější, a bylo potřeba s ním pomoci po dobu, než si to Martina osvojila sama.

4.2 Vyvážení podpory a svobody (přiměřenost rizika)

Cílem vhodné podpory je, aby člověk mohl žít co nejběžnějším způsobem života. Součástí každodenního života člověka, lidských vztahů a příležitostí je určitá míra rizika. Bez ochoty nést riziko a "jít s kůží na trh" člověk nežije, ale jen přežívá.

To platí i pro člověka s mentálním postižením. Některá rizika mu ovšem mohou hrozit ve zvýšené míře než jeho běžným vrstevníkům.

Bylo by nereálným cílem snažit se podporou docílit toho, aby mu nehrozilo žádné riziko. Naším cílem je, aby v dané situaci nebyl ohrožen významně více, než je v takové situaci běžné.

Je třeba přemýšlet o tom, jakou podporu ke zvládnutí konkrétní situace zvolit. Zvažujeme, jaká zde jsou případná rizika, aby člověk mohl zažít svoji volbu a nebyl při tom ohrožen on ani druzí. Může nám k tomu pomoci následující schéma:

Příliš velká ochrana vede k životu ve značně jiných podmínkách, než je běžné v našem životě.

Mohlo by se zdát, že rizika hrozí jen v situacích, kdy člověk nemá dostatečnou podporu. Je ale nutné brát v úvahu i rizika plynoucí z přepečování, kdy je člověk zdánlivě v bezpečí a pod kontrolou. Hrozí tam zejména to, že člověk se nenaučí potřebným dovednostem, které by se s dobrou podporou naučit mohl a stane se závislým na tom, kdo podporu poskytuje.

Neexistuje však jednoznačné určení toho, co je ještě přiměřené riziko. Můžeme hledat spíše vodítka. S tím nám mohou pomoci tyto otázky.

- *Je riziko srovnatelné s tím, co hrozí běžnému člověku?*
- *Jde o zásadní ohrožení? Jak je pravděpodobné?*
- *Má člověk s danou rizikovou situací předchozí zkušenost?*
- *Jak moc je člověk schopen situaci posoudit?*
- *Jak moc je člověk schopen situaci bezpečně zvládnout?*
- *Jak moc dostupná je podpora v případě potřeby?*

Jirka je zvyklý pohybovat se běžně na internetu, objednávat si různé věci a k tomu využívá svoji platební kartu. V minulosti se mu stalo, že ho někdo z jeho známých přesvědčil k tomu, aby mu Jirka ze svých peněz koupil počítač. Jako rodiče jsme zvažovali, že by už neměl svoji platební kartu k dispozici, ale nechtěli jsme ho o ni úplně připravit. Nakonec jsme společně vymysleli to, že má dva účty. Na jednom má peníze z práce, k tomu má také k dispozici platební kartu. Na druhém má větší úspory a s tímto účtem nakládáme společně poté, co se s námi Jirka poradí.

4.3 Bezpečnost a konflikty zájmů

Možnost zapojení rodiny do procesu rozhodování je zpravidla sama o sobě pro člověka velkou výhodou. I tady stojí za to u důležitých rozhodnutí vnést některé formálnější postupy. Například je vhodné si popsat konkrétní aktivity a oblasti podpory u jednotlivých členů.

Když člověk využívá pomoc s rozhodováním, je klíčové, aby tato podpora pro něj byla bezpečná. Podporující osoba by si měla uvědomit, že se může ocitnout v konfliktu zájmů. Konflikt zájmů je přitom běžnou a přirozenou situací a oba konkurující zájmy v něm mohou být (a většinou jsou) srozumitelné a "nezávadné." Často se například stává, že se konkrétní rozhodnutí týká i samotných podporujících. V takovém případě může být vhodné zvážit zapojení třetí strany, například sociální služby.

Můžete narazit i na oblasti, ve kterých se Vám podporující osoba svěřit nechce, například ve věcech týkajících se vztahů. I v takovém případě může být vhodné zvážit zapojení třetí strany, ke které by měl podporovaný důvěru.

"Evu podporujeme při hospodaření s financemi, ale i při jednání na úřadech nebo při podepisování různých smluv. Eva s námi ale nechce řešit své partnerské věci, raději to probírá s Lenkou, sociální pracovnící ze služby, kterou Eva využívá. Všichni společně jsme se tak dohodli, že my, jako rodiče budeme dále podporovat Evu při rozhodování týkajícím se peněz, smluv a úřadů, a se záležitostmi, týkajícími se vztahů, se bude Eva obracet na Lenku."

Rodiče Evy

"Jako matka Richarda jsem si přála, aby raději zůstal bydlet ve chráněném bydlení, kde měl k dispozici nepřetržitou asistenci a měla jsem tak větší jistotu o jeho bezpečí. Richard si ale přál se více osamostatnit a přestěhovat se s kamarádem do vlastního bytu. Poté co jsme dlouho zvažovali všechny pro a proti, se Richard přestěhoval, je spokojený a já také, protože vím, že má dvakrát týdně asistence."

Helena, matka Richarda

4.4 Podpora, ne manipulace

Při poskytování podpory při rozhodování je vždy nutné citlivě posuzovat hranici mezi podporou a manipulací. Případné selhání v roli podporujícího v tomto smyslu může mít různou podobu a intenzitu. Nejde jen o zanedbání či obohacení se na úkor podporovaného člověka, ale i nezvládnutý konflikt zájmů nebo "jen" převážení vlastní představy o nejlepším zájmu člověka tam, kde to není nezbytné.

"Jsem maminka Evy, a zároveň jsem její opatrovnící. Moc se mi nelíbil Evin nový partner, a chtěla jsem ji ten vztah vlastně zakázat. Pak jsem si ale uvědomila, že své starší dceři bych také řekla, jaký mám názor na jejího partnera, kdyby se mi nelíbil, ale určitě bych jí ten vztah nemohla zakázat. Proč bych se tak tedy měla chovat k Evě..."

4.5 Dobrovolnost podpory

Rozhodovat se a právně jednat v souladu se svou vůlí, přáními a hodnotami je základním právem každého člověka. Snažíme se tak udělat maximum proto, abychom vůli a přání člověka znali a pomohli mu je při rozhodování a následném jednání projevovat a naplňovat.

Dobrovolnost a bezpečné prostředí patří mezi základní podmínky dobré podpory. Někdy je těžké nezapomenout na to, že využít podporu blízkých je právem, nikoliv povinností člověka. Člověk může podporu odmítnout, pokud si to přeje. Platí to i opačně. Ani blízcí nejsou povinni být nápomocni vždy a ve všech otázkách.

Zejména v rodinném prostředí to pro člověka samotného i podporující může být velmi složité. Důsledky případného odmítnutí podpory je potřeba zvážit a vysvětlit si je.

Mladá žena má jako podpůrce rodiče. Když si objednala předražený dietní program, bylo to bez konzultace s nimi. Situaci pak napravovala s asistenty ze služby. Stálo ji to ve výsledku víc peněz, než kdyby se o situaci vědělo hned.

Příčinou selhání podpory se ukázal být silný ostych - stydí se před rodiči mluvit o svých trápeních (nadváha) a i drobných selháních. Do budoucna se s rodiči domluvili, že věci týkající se jejího zdraví bude řešit s asistenty ze služby.

4.6 Individualizovaná podpora a dostatek informací

Zajištění přiměřené a individualizované podpory je klíčovou podmínkou pro to, aby člověk mohl učinit vlastní rozhodnutí. Podpora by měla být ve všech krocích procesu rozhodování přizpůsobena potřebám konkrétního člověka. Proto je potřeba hledat pro podporovaného nejvhodnější a [nejsrozumitelnější způsob předkládání informací](#). Přizpůsobit lze například způsob komunikace, podobu informací, volbu příkladů nebo i rozsah samotné podpory.

Lída bydlí v chráněném bydlení. Asistenti ji i jejím spolubydlícím často pomáhají při rozhodování a mají dobré zkušenosti s překreslováním složitějších věcí do barevných obrázků. Slečně Lídě se to však nelíbí, připadá jí to příliš dětinské. Proto, když je potřeba, aby ji asistent pomohl s porozuměním složitějšího textu, volí úpravu do snadného čtení bez obrázků.

Jakubovi činí potíže si vybrat z více možností. Když si má však vybrat mezi dvěma možnostmi, je to pro něj mnohem srozumitelnější.

Když má podporovaný člověk dostatečné informace o jednotlivých možnostech, ze kterých se vybírá, spíše bude výsledné rozhodnutí vnímat jako svoje a mít tak motivaci jej naplňovat.

4.7 Dostatek času a vhodné prostředí.

Efektivní podpora při rozhodování je často proces, který vyžaduje dostatek času a trpělivosti. Zvláště větší rozhodnutí potřebují svůj čas a možnost se k nim vrátet. Velkou roli také hraje vhodné prostředí. Například takové, ve kterém se podporovaný člověk cítí dobře a komfortně.

Petrovi jde daleko lépe se rozhodovat v dopoledních hodinách u sebe doma v obýváku, kdy má na rozhodování dostatek času a nemusí se připravovat do práce na odpolední směny.

4.8 Náhradní rozhodování na základě nejlepšího možného porozumění

Pokud se ukáže, že člověk v dané věci není schopen **vlastního rozhodnutí ani s největší možnou podporou**, rozhoduje se podporující osoba na základě nejlepšího možného porozumění jeho vůli a přáním.

Rozhodnutí má být založené na tom, o čem je přesvědčena, že by si podporovaný člověk přál a čemu by dal přednost. Vychází se tak z osobní zkušenosti a znalosti přání člověka. Na základě reakce člověka je pak možné i dané rozhodnutí měnit a upravovat.

4.9 Vedení záznamů

Pro usnadnění poskytování podpory při rozhodování či změně podporující osoby může být užitečné si i u důležitých rozhodnutí uchovávat přesné a transparentní záznamy o průběhu rozhodování a podpoře. Měly by obsahovat i poznámky o zvažování rizik a důvody, které vedly k výběru zvolené možnosti či postupu.

V neformálním uspořádání není písemné zaznamenávání obvyklé, ale je užitečné přinejmenším pro urovnání myšlenek, zejména u složitějších rozhodnutí.

Pokud podporu poskytujete jako opatrovník, jsou tyto záznamy podkladem pro zprávy soudu a pro situace, kdy je zapotřebí jeho souhlasu. Totéž platí u podpůrcovství na základě smlouvy o nápomoci. Podpůrce by totiž také měl být připraven způsob svého jednání soudu na požádání předložit.

Příklad záznamu z procesu rozhodování o tom, zda chce paní Eva požádat o navrácení svéprávnosti:

2 2 2

ROZHODOVÁNÍ S PODPOROU

ZJIŠŤOVÁNÍ ZPŮSOBILOSTI:	EVA
O JAKÉ ROZHODNUTÍ JDE:	JESTLI CHCE BÝT EVA SVĚPRÁVNÁ
KDO BYL ZAHRNUT DO ROZHODOVÁNÍ:	OPATROVNÍK - p. SEHRANOVÁ, ZA SLUŽBU KONTAKT: ŠPANK, JANA, KLÁRA, RADKA PŘÍTEL - MILAN, PŘÁTELE: RENATA, MARGITA
JAK JSEM INFORMACI EVĚ PŘEDNESLA:	PROBÍHALY SCHŮZKY OD LEDNA 2020 2 MĚSICE, KDE JSEM EVE PODÁVALA INFORMACE
KDY JSEM EVE PŘEDSTAVILA VOLBU:	20.8.2020
JAK JSEM SI OVĚŘILA, ŽE EVA TOMU ROZUMÍ:	NA POSLEDNÍ SCHŮZCE 25.2. JSME S SHRNULY VŠE, CO JSME SI ŘEKLY. UDĚLALY JSME SI KVÍZ, OVĚŘILA JSEM SI, ŽE EVA TOMU ROZUMÍ
JAK MI DALA EVA NAJEVO SVĚ ROZHODNUTÍ:	PO KRÁTKÉM ZAMYŠLENÍ ŘEKLA: " JDU DO TOHO, CHCI BÝT SVĚPRÁVNÁ "

5 Tři stupně samostatnosti při rozhodování

Podle míry potřebné podpory můžeme rozlišit tři základní stupně samostatnosti rozhodnutí podporovaného člověka:

- počínaje vlastním **samostatným rozhodováním**
- přes vlastní **rozhodování učiněné se zvláštní podporou** až
- k **rozhodování** prováděnému podporujícím na **základě nejlepšího porozumění** vůli a přáním podporovaného.

Základním východiskem je ve všech třech úrovních předpoklad, že **vlastní vůli, přání či alespoň preferenci** má při rozhodování, která se ho týkají, každý. Cílem je udělat maximum pro to, aby se člověk mohl rozhodovat v souladu s nimi, i když bude rozhodnutí činit s podporou.

Platí to i pro člověka s těžkým mentálním postižením, v jehož případě je potřeba najít způsob, jak jeho vůli a přání odhalit. Pokud činíme rozhodnutí my, měli bychom rozhodnout tak, jak si myslíme, že by si člověk sám přál - nikoli nutně tak, jak bychom si sami mysleli, že by pro něj bylo objektivně nejlepší (viz 7.5).

Každý člověk se v některých věcech orientuje lépe či hůře, jednotlivá rozhodování jsou také různě závažná. Míra zapojení podporující osoby do jednotlivých rozhodnutí se tak může lišit.

5.1 Vlastní samostatné rozhodování

Je to rozhodování, které nevyžaduje zvláštní, dodatečnou podporu nad obvyklý rámec. Vycházíme z toho, že nějakou podporu běžně využívá pro své rozhodování každý člověk. Příkladem může být prokonzultování různých variant řešení s rodinou nebo přáteli.

5.2 Vlastní rozhodování s podporou

Představuje takové rozhodování, kdy se člověk rozhodne osobně, ale předtím využije specifickou pomoc někoho jiného, komu důvěřuje. Jde o situace, kdy je pomoc rodiny či přátel cíleně uspořádána (na rozdíl od spontánní podpory blízkých lidí, kterou běžně využívá každý z nás). Může jít např. o grafické znázornění variant řešení, pomoc při porozumění situaci nebo vyjádření vůle ze strany členů tzv. [kruhu podpory](#) (více v kapitole 6.1). Člověk poté může dát jednoznačně najevo to, jak si přeje v konkrétní věci rozhodnout. Typicky takto vypadá podpora při využití některého z formálních nástrojů podpory při rozhodování, například smlouvy o nápomoci (kapitola 7.3.). Takto by měl postupovat i opatrovník, kdykoliv je opatrovaný schopen se k dané věci vyjádřit (viz 7.5).

5.3 Rozhodování na základě nejlepšího možného porozumění vůli a přáním člověka

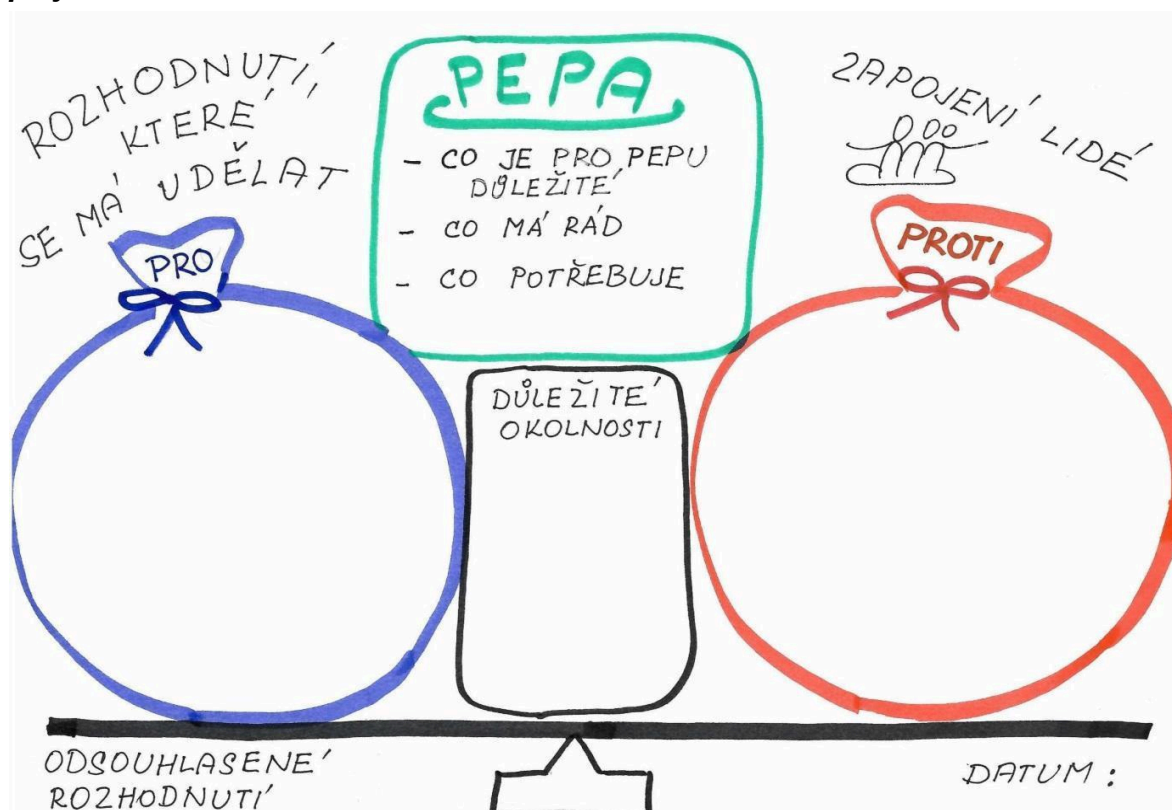
Jde o rozhodování v situaci, kdy vůli, přání ani preference člověka není možné zjistit přímo. Dochází k němu, pokud člověk nemůže s ohledem na své postižení učinit **vlastní rozhodnutí** ani s největší možnou podporou. Vůli člověka může pak při právním jednání vyjádřit jiný člověk (zástupce), který by měl být schopen mu porozumět, protože zná jeho životní příběh, priority, rozumí specifické formě jeho komunikace apod.

Při komunikaci s druhým člověkem vždy vlastně odhadujeme jeho vůli. Můžeme se ve svém odhadu splést dokonce i v případech, kdy člověk komunikuje verbálně, ale neporozumíme si. Abychom riziko, že se spleteme, snížili, je vhodné při důležitějších rozhodnutích do identifikace vůle a preferencí člověka zapojit ty, kdo člověka důvěrně znají a kterým důvěřuje - vytvořit kruh vztahů.

Úkolem lidí v kruhu vztahů je na základě podrobného porozumění jeho chování, životnímu příběhu a toho, čemu obecně dává přednost, vytvořit odhad co nejbližší jeho předpokládané vůli a preferencím. Díky takovému porozumění jsou poté schopni odpovídající vůli zformulovat a sdělit ji i třetí straně, když je třeba právního jednání.

Rozhodování na základě nejlepšího porozumění vůli, přáním a preferencím člověka musí být nejzazší variantou, která se uplatní jen u lidí s nejvyšší mírou potřebné podpory.

Příklad záznamu rozhodování na základě nejlepšího možného porozumění vůli a preferencím daného člověka

6. Hlavní formy podpory při rozhodování a právním jednání

Podpora při rozhodování a právním jednání má rozmanité podoby. Různé formy podpory v jednotlivých fázích rozhodování jsme pro větší přehlednost rozčlenili do následujících šesti skupin:

- **pomoc s porozuměním a vyjadřováním,**
- **technická podpora při naplňování rozhodnutí,**
- **pomoc s budováním a posilováním sítí osobních vztahů,**
- **plánování osobní budoucnosti,**
- **vytváření plánu podpory,**
- **právní jednání a zastupování**

Při poskytování podpory v praxi se všechny tyto způsoby často promíchávají. Další podporu také vyžaduje naplňování povinností plynoucích z rozhodnutí nebo právního jednání.

6.1 Pomoc s porozuměním a vyjadřováním

Lidé mohou vyjadřovat svá přání různými způsoby a mají právo komunikovat jakýmkoliv způsobem, který ovládají. Odlišnost v oblasti komunikace by neměla vést k omezení práva člověka na vlastní rozhodování. Důležitým úkolem podporujících je tak pomáhat člověku věcem dobře porozumět a dokázat se k nim vyjádřit. Právě porozumění a možnost vyjádřit se jsou totiž klíčové jak pro rozhodování, tak pro následné právní jednání.

Mnoho lidí používá neformální komunikační styly, které jsou pro ně jedinečné, a okolí jim nemusí rozumět. Jde o neverbální způsoby komunikace, kde prostředkem pro sdělení není běžná, mluvená řeč ale např. psané slovo, různé zvuky, gesta, mimika, doteky, oční kontakt, znaky, symboly a obrázky, fotografie, předměty, písmenkové tabulky, klávesnice, počítač a další technické pomůcky.

I pro podporující je důležité konkrétně zaznamenat používané způsoby komunikace, aby to mohli využít i další osoby a byly tak schopné se rychle zorientovat a s člověkem dobře komunikovat a podporovat ho (například v případě změny asistence nebo hospitalizace). Záznam také pomáhá v případě potřeby doložit, že jde o projev přání samotného člověka a ne libovůli podporujícího.

Návod na použití komunikační záznamové tabulky

Komunikační tabulka je pomůcka pro lidi, kteří komunikují zejména svým chováním. Někteří lidé nám svým chováním říkají něco jiného než slovy. Mnozí ani slova nepoužívají nebo používají slova neobvyklá, kterým je těžko porozumět. Do tvorby

komunikační záznamové tabulky můžeme zapojit samotného člověka, pokud dokáže popsat, co vyjadřuje tím, když se určitým způsobem chová. Někteří lidé to zpětně dovedou popsat.

Rozklíčovat chování druhého člověka je velmi těžké. U tvorby tabulky je důležité poskytnout dostatek času pro diskusi nad konkrétním chováním člověka a snažit se co nejlépe popsat význam chování.

Někdy se nám může stát, že některé části tabulky zůstanou prázdné, protože například nebudeme umět určit, co dané chování asi znamená nebo co nejlépe v té chvíli člověku pomáhá. To se stává a nevádí to. Můžeme pak s tabulkou po určité období dále pracovat, mapovat toto konkrétní chování a psát si do ní poznámky. Zpětným vyhodnocením se pak mohou ukázat důležité okolnosti. Nezapomeňme tabulky pravidelně revidovat, neboť chování a komunikace se mohou u lidí v průběhu času proměňovat.

Komunikační záznamová tabulka je rozdělena na čtyři sloupce:

- v prvním sloupci popisujeme, kdy se dané chování člověka objevuje, tedy za jakých okolností (ve dne, v noci, venku, doma, při jídle, při koupání, při práci atd.)
- ve druhém sloupci píšeme, co daný člověk dělá, co vidíme (např. mračí se, rázně pochoduje, tahá nás za rukáv apod.)
- do třetího sloupce píšeme, co z našeho pohledu člověk svou komunikací vyjadřuje, co nám tím říká, co asi prožívá (zlobí se, chce nám něco říct, nudí se atd.)
- do čtvrtého sloupce popíšeme pro člověka v danou chvíli nejlepší způsob reakce, tedy co mají dělat lidé, kteří u člověka v té chvíli jsou (např. oslovit ho jménem a zeptat se ho, co potřebuje, vzít ho za rameno a odvést jej kousek dál, nedělat nic apod.).

Když se děje toto:	Člověk dělá toto:	Myslíme si, že to znamená:	Měli bychom udělat:
---------------------------	--------------------------	-----------------------------------	----------------------------

Příklad - Komunikační tabulka Lucie

Situační kontext:	Lucie dělá:	Znamená to:	Máme udělat:
Dost často na začátku nějaké aktivity	<i>Nechce nic dělat, říká: „nechci“ nebo „nebudu to dělat“</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Nevím, jestli to zvládnu - setrvávám ještě v minulé činnosti - řeším si nějaké věci v sobě - něco kolem je v nepořádku 	Říct Lucii, co a proč budeme dělat, začít s aktivitou sami a Lucie se k nám přidá, je třeba, abychom jí nechali prostor a čas se přidat.
Když se ozývají rušivé zvuky nebo když se Lucii sekne počítač	<i>Křičí: „Nejdéééé“ nebo „Vyhod' to“</i>	Je toho na mě moc (ventil přetlaku)	Zamyslet se nad tím, které zvuky mohou Lucii rušit a pokud možno, tak je odstraníme. Počkáme, až Lucie dokřičí, necháme ji být, samo to odezní.
Kdykoliv	<i>Otáčí věci, hrnky, sošky, knihy...</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Nejsem v pohodě - Něco není tak, jak má být - chci, aby to bylo podle mě 	Necháme ji být. Zeptáme se Lucie, jestli je všechno tak, jak má být.
Kdykoliv	<i>říká: „Nepřetácej to video“ „Víš to, znáš to, nechci na to pomýšlet, ani domýšlet“ „Za sto let po parníku“</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Mám radost - přehazuju výhybku od nepohody k pohodě <p>Mluvím s Vámi, chci, abyste moje rozpovídané dopovídali</p>	Dopovídáme věty, tak jak je Lucie chce slyšet. Když nevím, co dopovídat, tak po Lucii opakuju její půlku věty a od ní se dozvím zbytek.
Na konci nějaké činnosti	Lucie vylévá vodu nebo plive vodu na stůl či na zem	Chci už mít to pití rychle vypíté (nebo čeká, co se bude dít, když tohle udělá)	Nepropadáme panice, jsme v klidu. Vysvětlíme.

6.2 Osobní asistence člověku při naplňování rozhodnutí

Právní jednání může být spojeno s řadou administrativních úkonů, které sice samy právním jednáním nejsou, ale jsou k němu nezbytné. Jde o přípravu podkladů potřebných před samotným jednáním (např. opatření a vyplnění dokumentů potřebných pro uzavření pracovní smlouvy, vyplnění žádosti o sociální dávku). Jiným případem mohou být kroky navazující na právní jednání (např. nastavení trvalých plateb po uzavření smlouvy o pronájmu bytu).

I tady platí, že může být prospěšné člověka do procesu naplňování rozhodnutí co nejvíce zapojit a podporovat ho tak při rozvíjení jeho dovedností.

Eva je opatrovnící syna Davida. Při žádosti o příspěvek na bydlení žádost vyplňovala společně s Davidem, a společně šli také na úřad práce žádost podat. David tak má možnost sbírat zkušenosti s jednáním na úřadech.

6.3 Budování a posilování vztahů kolem člověka

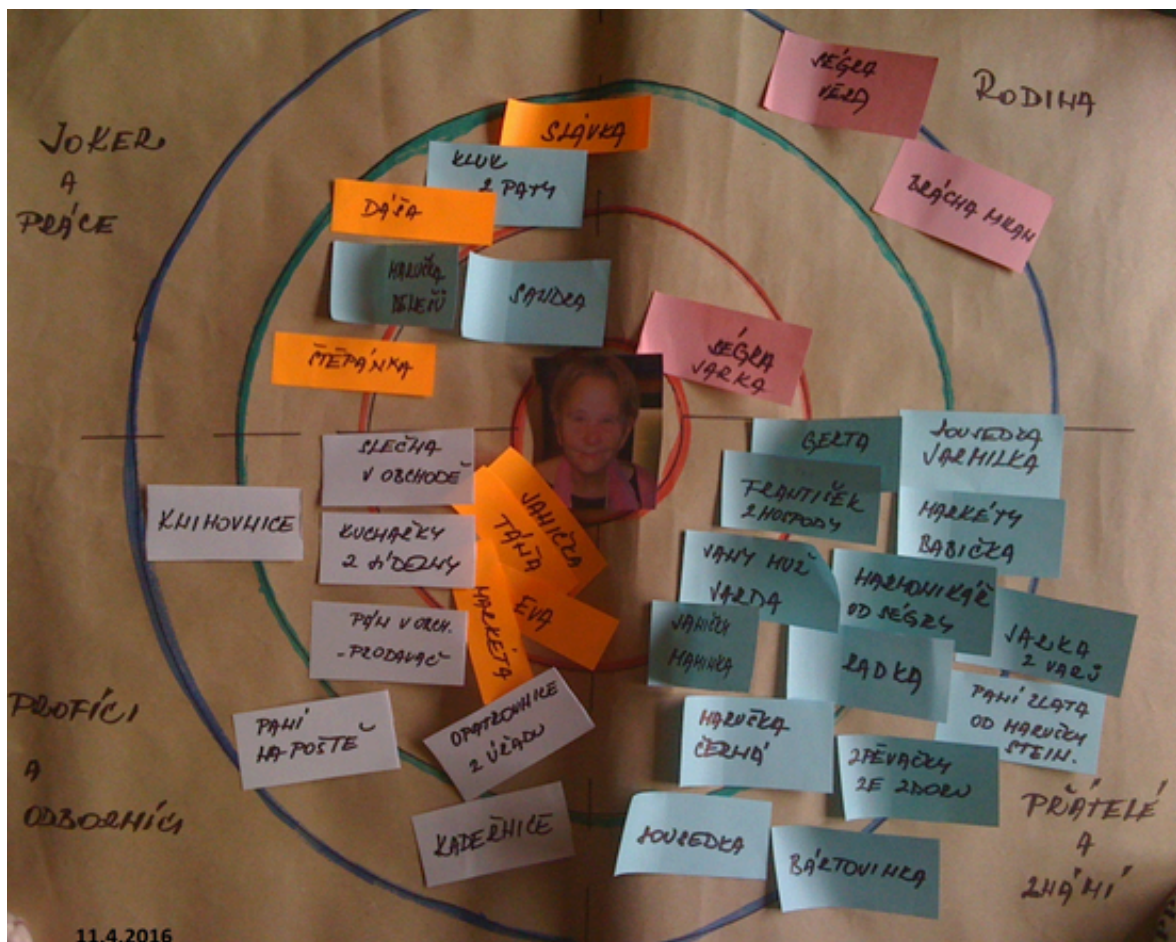
Další z důležitých činností podporujících osob je pomoc s budováním a posilováním sítě osobních vztahů podporovaného člověka. Mít kolem sebe dostatek blízkých lidí, kteří nás dobře znají, mají nás rádi, a kterým můžeme důvěřovat, je důležité pro každého.

Pro člověka s postižením je okruh blízkých, důvěryhodných lidí zcela zásadní. Často nemůže svou vůli vyjádřit vlastními slovy nebo jiným obecně známým způsobem a potřebuje, aby jeho sdělení zprostředkoval jiný člověk. Dostatek blízkých lidí zapojených do podpory navíc snižuje zátěž a umožňuje i využít vzájemnou kontrolu a předejít tak možnému střetu zájmů či selhání jednotlivého podpůrce (Viz 4.3)

Jak na kruh vztahů aneb lidé kolem mě

Kruh vztahů používáme pro zmapování oblasti vztahů daného člověka. Pomáhá vidět, kdo je v životě člověka důležitý, jak vypadají jeho vztahy, jak je s nimi spokojen či co by si přál v dané oblasti změnit. Také nám může pomoci identifikovat lidi, které do procesu plánování můžeme zapojit. Může se nám také ukázat, které osoby naopak

rozhodně nezapojovat. Můžeme se člověka ptát, které osoby ve svém životě má rád, které jsou pro něj důležité, kdo mu dobře pomáhá, kdo je momentálně součástí jeho života, s kým rád tráví svůj čas a kteří lidé jej znají. Ptáme se také na lidi, se kterými člověk v současnosti není v kontaktu, ale rád by opět byl, nebo by byl rád, kdyby se do plánování také zapojili. Ptáme se také na osoby z okruhu kamarádů, přátel, rodiny, obce a školy. Dále také na lidi z oblasti volného času, z případného zaměstnání, ze služeb, které člověk využívá.

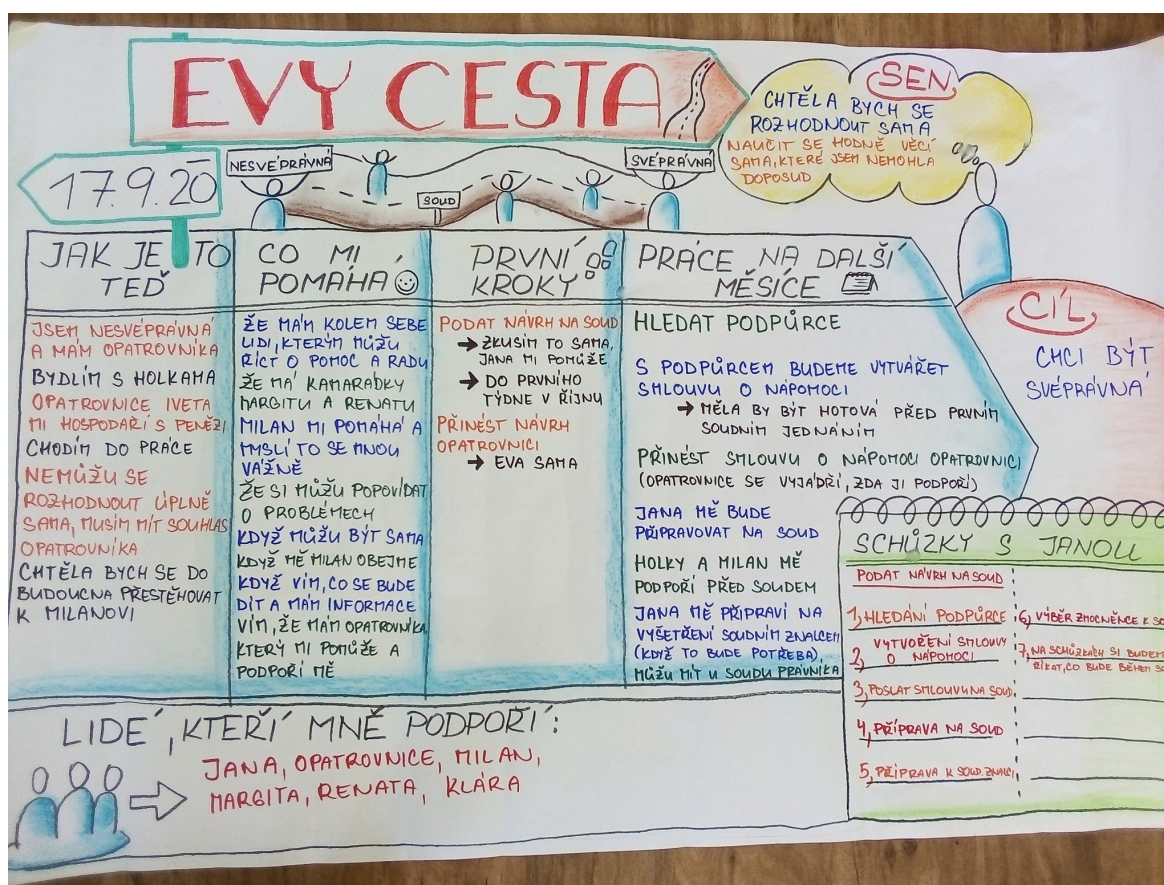

6.4 Plánování vlastní budoucnosti

Plánování osobní budoucnosti pomáhá podporovanému člověku při vlastních rozhodnutích. Čím je jasnější jeho představa o vlastní budoucnosti, tím snazší je pro podporující osoby poskytovat mu potřebnou podporu na základě jeho přání a vůle.

I v případě, kdy je nutné rozhodnout za člověka, poskytují zjištění z dřívějšího společného plánování podporujícím osobám spolehlivý podklad pro přijetí rozhodnutí na základě nejlepšího možného porozumění podporovanému.

Příklad

6.5 Vytváření plánu podpory při rozhodování

Pro bezpečné rozhodování a navazující právní jednání může být klíčovou podmínkou dobře sestavený plán, podle kterého lidé zapojení do poskytování podpory mohou postupovat. Zvláště důležitý je v případě, kdy podporu poskytuje více osob, ve více oblastech, či je do ní zapojená i profesionální organizace.

Plán podpory může být zaměřen na různé oblasti, mít různý obsah – podle potřeby. Standardně by ale měl obsahovat přehledně uspořádané informace o tom, **jak** má podpora vypadat, s jakou frekvencí/za jakých okolností a **v jakém rozsahu** se podpora poskytuje a **kdo ji poskytuje**. Dobře se k tomuto účelu hodí například postupy [Plánování zaměřeného na člověka](#).

Klíčové je obvykle odhalení toho, co je pro člověka důležité z jeho vlastního pohledu (svoboda) a co je pro něj důležité z pohledu ostatních (bezpečnost), zejm. blízkých přátel, rodiny a profesionálů (viz kap. 4.2).

2) Příklad plánu podpory

Profil na jednu stránku

S vytvořením plánu podpory pomáhá například i profil podporovaného člověka zachycující důležité věci. Ten má typicky tři sekce: čeho si na člověku lidé cení, je pro člověka důležité z jeho perspektivy a jak ho nejlépe podporovat.

JAK MĚ MÁTE PODPOROVAT

- Jsem ráda, když si s váma můžu popovídat, poradit se
- Když jsem zbrklá, tak mi pomůže, když mi to řeknete, ať na to jdu pomalu
- Připomenout, že bych se mohla dostat do průšvihů
- Potřebuju se poradit o vztazích, co s kým řešit, co je vhodné komu říkat a co ne; aby mě někdo nezneužil
- Peníze – abych je neutratila za blbosti
- Pomocť hlídat doktory, abych nezapomněla na kontrolu a tak
- Uklidnit mě, když mám nervy
- Chci se učit ovládat ukecanost
- abych se v sobě vyznala a v ostatních, respektovat sebe i druhé
- Pomoc s kalendářem – chci se naučit dobře si věci naplánovat a dodržovat to
- Pomoc s cestováním – abych se neztrácela a nejela zbytečně dlouho
- Připomínat hygienu – abych byla zdravá a krásná
- Pomocť udržet pozornost u toho , co zrovna dělám
- Pomocť se vyznat v jednání s úřady

SRNKA Jana Jelínková

CO NA MĚ OSTATNÍ MAJÍ RÁDI?

- Aktivní, akční, sportovní typ, plná energie, rychlá
- Pracovitá, učíš se ráda nové věci
- Ničeho se nebojíš a pustíš se do všeho
- Ochotná pomocť, chceš být užitečná
- Ráda pečuješ o staré a nemocné nebo postižené lidi, pomáháš s vozíkem
- Děláš dobrý kafe, umíš hezky tančit, umíš dobře natírat barvou
- Máš ráda psy, umíš to s nima
- Umíš dobře vymalovávat mandaly a štípat třísky, sekát dříví, sekát trávu
- Máš ráda děti
- Je s tebou sranda, jsi vtipná a máš smysl pro humor
- Při úklidu jsi opravdu pečlivá, pomáháš v kuchyni, spolehlivá
- Krásný úsměv, často a hezky se směješ
- Bezprostřední a upřímná, přímá
- Veselá, ochotná, milá a příjemná
- Hodná, pracovitá, nejlepší kámoška
- Jsi super, šikovná

CO JE PRO MĚ DŮLEŽITÝ

- Být aktivní, pořád něco dělat, zkusit nové věci, občas dělat blbiny
- Pomáhat – Emě, různým lidem, být užitečná
- Tanec
- Pracovat, být úspěšná, oceněná od ostatních
- Mít svoji domácnost, starat se o ní
- Zvířata – pes, kočky, koně, ...
- Výlety, tábory, chata,
- Telefon, počítač, filmy – seriály, filmy, horory
- Kreslení, vybarvování mandal, flétna, vyrábění
- Ráda jím věci, co mi chutnají (řízek, nutela, sladký)
- Společnost: povídání s kamarádama, babský drby, sranda a smích
- Kouření
- Svoboda – dělat si co chci

7 Právní formy podpory

Podporu při rozhodování lze poskytovat jak neformálním způsobem, tak i v rámci některé ze soudem schvalovaných forem podpory. Občanský zákoník nabízí těchto nástrojů několik.

Výhodou těchto nástrojů je, že umožňují podporujícímu závazně doložit své postavení třetí straně, se kterou člověk vstupuje do právního jednání. Může jít o finanční instituce, zdravotnická zařízení, sociální a jiné služby, se kterými člověk chce uzavřít či vypovědět smlouvu apod.

Tyto nástroje představují paletu, ze které lze vybírat a kombinovat tak, abychom řešení přizpůsobili aktuálním potřebám a možnostem člověka a existujícím rizikům.

Nejmírnějším z nich je „**nápomoc při rozhodování**“. Člověk s postižením může uzavřít dohodu s jednou nebo více osobami, které mu pak poskytují podporu při právním jednání.

Pokud podpora vyžaduje i právní zastupování člověka, je možné v několika formách. Pro běžné záležitosti slouží „**zastoupení členem domácnosti**“. Širší rozsah má

opatrovnictví. O něm může být rozhodnuto samostatně nebo může být spojeno s omezením svéprávnosti. Tato kombinace bohužel v praxi výrazně převažuje.

7.1 Neplatnost právního jednání aneb proč se vlastně omezuje

Řada lidí přemýšlí o omezení svéprávnosti u svého dítěte nebo blízkého člověka proto, aby si svým právním jednáním tzv. nemohl uškodit. Očekávání absolutní ochrany však ani omezení svéprávnosti nemůže naplnit. I člověk s omezenou svéprávností se může dostat do situací, kdy bude sám právně jednat (půjčka, zakoupení zboží,...). I v případě, že se jednání později ukáže jako neplatné, má určité právní účinky.

Ať už člověk má omezenou svéprávnost, využívá jinou právní formu podpory nebo má kolem sebe jen neformální podporu, **je většinou nutné se případné neplatnosti právního jednání aktivně namítnout.**

Neplatnosti právního jednání se může domáhat každý, kdo jednal v duševní poruše nebo není plně svéprávný a uškodil si tím (§ 581 občanského zákoníku). Duševní porucha je sama o sobě důvodem neplatnosti. Je však třeba její přítomnost v době jednání prokazovat. To není vždy jednoduché.

Právní nástroje (6.6) situaci usnadňují. Tím že se duševní porucha zjišťovala v soudním řízení, toto dokazování pak už v řešení neplatnosti není nutné. **Namítnout neplatnost může jak sám jednatel, tak se stejnou vahou jeho podpůrce, zástupce nebo opatrovník.**

V praxi se neplatnost uplatní tak, že se namítne neplatnost té straně, vůči níž člověk právně jednal (například telefonnímu operátorovi nebo prodejci). Teprve, pokud neuspěje, může se obrátit na soud. Ten vedle důvodu neplatnosti hodnotí také to, zda skutečně vznikla újma.

Otýlie si bez porady s podpůrci zaplatila předražené služby "osobního kouče". Podpůrci proto využili své právo dovolávat se neplatnosti:

...Vzhledem ke zdravotnímu stavu naší dcery a skutečnosti, že v dané věci jednala bez vědomí a zapojení nás, jakožto jejich podpůrců, vám oznamujeme, že považujeme uzavřenou smlouvu, a veškerá na ni navazující právní jednání za neplatné v souladu s § 581 občanského zákoníku...

Příklad

oznámení třetí straně o neplatnosti právního jednání bez formálního nástroje:

Společnost

Adresa

Osoba jednající v duševní poruše

narozena

adresa

Žádost o stornování smlouvy /zneplatnění právního jednání/

Vážený,

z vážných důvodů, popsaných /níže/v příloze tohoto dopisu/, Vás chci požádat, abyste s ohledem na ustanovení § 581 zákona č. 89/2021 Sb., občanský zákoník, považovali za neplatnou

- *zde je třeba specifikovat konkrétní smlouvu*
- *v případě vzniklého bezdůvodného obohacení lze navrhnout splátkový kalendář*

Vzhledem k tomu, že jsem uvedené smlouvy uzavřela v akutní fázi svého duševního onemocnění, kdy jsem nebyla schopna právně jednat, jsou tyto smlouvy podle § 581 o.z. neplatné. Žádám Vás proto, abyste laskavě vzali tuto skutečnost na vědomí.

V...dne...

Podpis

Možné přílohy:

Vysvětlující dopis poskytovatele sociální služby

Lékařská zpráva

Kopie předmětné smlouvy

7.2 Předběžné prohlášení

Předběžné prohlášení (podobně jako závět) člověk činí sám, v době, kdy je schopen samostatně právně jednat. Má povahu prevence, takové "konzervy vůle" do budoucna.

V případě pozdější ztráty této schopnosti se předběžným prohlášením dá uvést, jak se má v důležitých záležitostech postupovat. Dá se tak dopředu určit, kdo má záležitosti člověka spravovat, případně koho by měl soud jmenovat jeho opatrovníkem.

Předběžné prohlášení je potřeba sepsat buď u notáře nebo se dvěma svědky.

Příklady záležitostí, na které lze použít předběžné prohlášení:

Předběžným prohlášením lze například určit správce majetku, pověřit někoho při jednání se sociálními službami. Je také možné zachytit preferenci, třeba to, že si přeji využívat podpory v domácím prostředí a ne v pobytovém sociálním zařízení. Každý zástupce, který bude za člověka v budoucnu oprávněn danou otázkou rozhodnout, bude vázán vůli zachycenou v předběžném prohlášení.

7.3 Dříve vyslovené přání

Dříve vyslovené přání je specifický nástroj týkající se zdravotní péče. Umožňuje člověku předem vyjádřit svou vůli pro případ, že by se v budoucnu dostal do zdravotního stavu, ve kterém by nemohl vyjádřit svůj souhlas nebo naopak nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb (například odmítnout další léčbu).

Dříve vyslovené přání musí být zachyceno v písemné podobě s úředně ověřeným podpisem. Součástí dokumentu je písemné poučení lékařem o možných důsledcích rozhodnutí.

7.4 Podpůrcovství na základě smlouvy o nápomoci

Nejméně omezujícím opatřením je **nápomoc při rozhodování**. Jde o smlouvu mezi podporovaným a jedním nebo více podpůrci. Tuto smlouvu schvaluje soud.

Podporovaný je člověk, kterému duševní porucha působí obtíže při rozhodování, aniž by bylo třeba omezovat jeho svéprávnost. Podpůrce se ve smlouvě zavazuje mu pomáhat radami, opatřením informací, nebo i svou přítomností při právních jednáních.

Nadále tak jedná člověk sám, ale protože je do jeho rozhodování dohodnutým způsobem zapojen podpůrce, není důvod jeho jednání dopředu prohlašovat za neplatné (omezit svéprávnost). Podpůrce je vlastně takovou „kompenzační pomůckou“ podporovaného. Není ale oprávněn jej zastupovat, tedy sám jednat jeho jménem.

Smlouva může podrobněji popsat oblasti a způsob poskytování podpory, tak aby odpovídala situaci a domluvě konkrétního člověka a jeho podpůrce. To je zvláště důležité, když je podpůrců víc. Větší počet podpůrců má velkou výhodu ve vzájemné zastupitelnosti, kontrole a omezení možného střetu zájmů.

Podpůrce získává dvě velice důležitá oprávnění. V první řadě je to **právo být přítomen při samotném právním jednání**, pokud s tím podporovaný souhlasí. Jeho přítomnost tedy není povinností, ale při souhlasu podporovaného na ní může trvat případně i proti vůli druhé strany (např. lékaře, banky, úředníka...).

Druhým klíčovým prvkem ochrany je právo **dovolávat se u soudu neplatnosti právního jednání podporovaného**. Pokud si tedy podporovaný způsobí újmu právním jednáním bez zapojení podpůrce nebo v rozporu s jeho radou, může podpůrce sám namítat jeho neplatnost. Tím je z pohledu ochrany ve stejně silném postavení, jako by byl opatrovníkem.

7.5 Zastoupení členem domácnosti

Zastoupení členem domácnosti je formou zastoupení, vyhrazenou blízkým osobám v situaci, kdy duševní porucha brání dospělému samostatně právně jednat v běžných záležitostech. Zástupce v nich může jednat místo zastoupeného (narozdíl od podpůrce).

Zástupců může být více, což je zejména při správě běžných záležitostí velmi praktické. Tento institut tak slouží k nahrazení plné moci tam, kde by s ohledem na existující duševní poruchu mohly vzniknout pochybnosti o její platnosti.

Oproti opatrovnictví je zastoupení členem domácnosti užší a je na druhé straně schvalováno v jednodušším řízení. Soud ho neschválí, pokud s ním zastoupený nesouhlasí.

Rozsah zastoupení je omezen okruhem běžných záležitostí. Zástupce k jejich obstarání může spravovat příjem zastoupeného, má však velmi omezenou možnost disponovat s prostředky na účtu. Určení obvyklých záležitostí se odvíjí zejména od životních poměrů zastoupeného. Zástupce ale nemůže dát v zastoupení souhlas k zásahu do tělesné či duševní integrity zastoupeného s trvalými následky (například vážný lékařský zákrok).

Příklady běžných záležitostí	Příklady neběžných záležitostí
platba nájmu	prodej nemovitosti
běžné nákupy	sjednání půjčky
smlouva o asistenční službě	závažná operace s trvalými následky

7.6 Opatrovnictví (bez omezení i s omezenou svéprávností)

Soud jmenuje člověku opatrovníka, když mu zdravotní stav působí potíže při obstarávání vlastních záležitostí, anebo když omezil jeho svéprávnost. Zákon vychází z přednosti jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti.

Opatrovník se stává zástupcem svého opatrovance. To znamená, že může jednat místo něho a z jeho právního jednání vznikají práva a povinnosti přímo opatrovanci. Opatrovnictví má člověku zajistit uplatnění jeho vůle a zájmů v právním jednání. Ať už je svéprávnost opatrovance zachována, či omezena platí pro opatrovníka stejná pravidla. Proto má opatrovník jednat primárně podle jeho vůle. Teprve když to nejde, vyhodnotí, jak vyvážit přání opatrovance s jeho nejlepším zájmem a podle toho jedná (k tomu kap. 5.3).

Když si člověk o ustanovení opatrovníka soud požádá sám, může se uplatnit forma opatrovnictví, která se více podobá smluvnímu vztahu. Opatrovník jedná tak, aby naplnil vůli opatrovance a nenahrazuje ji svým úsudkem o tom, co je v jeho nejlepším zájmu.

Opatrovníka má člověk může mít jen jednoho. Lze ale oddělit opatrovnictví pro správu jmění a tu svěřit jiné osobě.

7.7 Opatrovnická rada

Když má člověk opatrovníka, mají jeho blízcí možnost vytvořit také opatrovnickou radu. Ta může pomoci kontrolovat a vyvážit jeho činnost.

Základní funkcí rady je dohled a zároveň zapojení většího počtu lidí. Dají se tak lépe zohlednit různé zájmy zastoupeného. Rada také schvaluje většinu závažnějších jednání opatrovníka, která jinak schvaluje soud.

Opatrovník nesmí bez souhlasu opatrovnické rady rozhodnout o některých důležitých věcech. Jde zejména o významné dispozice s majetkem, změnu bydliště opatrovance, umístění do zdravotnického nebo sociálního zařízení, nebo např. o souhlas se závažnými léčebnými zákroky. Rada si ke svému souhlasu může vyhradit i další rozhodnutí opatrovníka.

Nelze-li opatrovnickou radu zřídit pro nezáměr dostatečného počtu blízkých osob, může soud na návrh rozhodnout, že působnost rady bude vykonávat jen jedna osoba.

Možnosti formálních nástrojů podpory (opatrovnictví, zastoupení členem domácnosti a podpůrcovství)

Podpora při právním jednání	Příklad	Může za člověka jednat opatrovník?	Může za člověka jednat Zástupce?	Může za člověka jednat podpůrce na základě smlouvy o nápomoci?	Lze v této oblasti člověka omezit ve svéprávnosti?
Běžná jednání každodenního života	drobné nákupy	Ano	Ano	Ne, člověk s podporou při vždy jedná sám	Ne
Běžná jednání	běžné služby, jednání s úřady	Ano	Ano	Ne, člověk s podporou při vždy jedná sám	Ano
Neběžná právní jednání	nakládání s více než 1/3 majetku, uzavírání smlouvy o pobytové službě bez souhlasu člověka, vážnější lékařské zákroky	Se souhlasem opatrovnické rady nebo soudu	Ne	Ne, člověk s podporou při vždy jedná sám	Ano
Neběžná závažná právní jednání	nakládání s více než 1/2 majetku, nakládání s nemovitostí, lékařský zákrok s trvalými následky	Jedině se souhlasem soudu	Ne	Ne, člověk s podporou při vždy jedná sám	Ano
Vyloučená jednání z náhradního rozhodování	pořízení pro případ smrti, uzavření manželství, volby	Ne	Ne	Ne	Ano

7.8 Podporování na základě speciálních plných mocí

Bez potřeby zapojení soudu lze člověka podporovat i na základě udělené plné moci. Plná moc je vžitě označení pro zastupování na základě vůle zastupovaného. Jde tedy o dohodu a samotná „plná moc“ slouží jako doklad, kterým se zmocněnec prokazuje.

Každý může podle své vůle zmocnit druhého, aby za něho jednal. Zmocnitel ale musí být sám k takovému jednání způsobilý. Pokud mu v něm brání duševní porucha, nezpůsobilost se „přenášší“ i na samotné udělení plné moci a ta pak může být také neplatná.

Část pochybností můžeme vyloučit využitím služeb notáře. Plná moc ve formě notářského zápisu je veřejnou listinou a předpokládá se tak její správnost.

Plná moc by také měla být pokud možno konkrétní - vymezit jakých jednání se zmocnění týká. Zcela obecná - tzv. generální plná moc je v řadě situací nevhodná. Druhá strana zpravidla žádá, aby bylo zmocnění k určité záležitosti výslovné.

Právě vzhledem k požadavkům na konkrétnost a formu je praktické dlouhodobé používání plných mocí nepružné. (Buď chodíme na poštu či k notáři málokdy, ale plná moc je nekonkrétní, nebo je konkrétní a pak běháme ověřovat často...) Z tohoto důvodu je často náhrada zastoupením členem domácnosti či opatrovnictví vhodnější a praktičtější.

Zvláštním případem je podání žádosti o invalidní důchod. Žadatel může podle zákona zmocnit druhou osobu jak k samotnému podání žádosti, tak k zastoupení pro celé řízení. Zmocněnci jsou pak doručovány všechny písemnosti, může podat námítky proti rozhodnutí atd.

Odkazy na další dokumenty:

- [Svéprávnost a podpora při rozhodování ve snadném čtení](#)
- [Soudní řízení o svéprávnosti](#)
- [Oznámení třetí straně o neplatnosti právního jednání](#)
- [Návrh soudu na zneplatnění právního jednání svéprávné osoby](#)

Rytmus - od klienta k občanovi, z.ú.
Londýnská 81, 120 00 Praha
www.rytmus.org